

Økonomiske vismænd – politiserende økonomer eller objektive eksperter

Niels Kærgård

Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole

SUMMARY: The Danish Economic Council was founded in 1962. In the article the background for the establishment of the institution and its history are described. The balance between giving relevant advice to the political decision-makers and maintaining neutrality is the principal theme discussed. The traditional separation between "is" and "ought to be" seems difficult to maintain in practice, and the rules of the institution (which ensure that independent chairmen are found and profound internal debate takes place before publication) seem the best arguments for the institution's credibility. Some examples are given of how the institution has taken part in the economic debate in practice.

1. Indledning

Hvad eksperternes rolle er i den politiske debat, har været diskuteret, så længe man har haft eksperter. Holbergs »Den politiske kandestøber« er et forsøg fra 1728 på at argumentere for eksperternes overlegenhed. Det har altid været kernen i den politiske debat at diskutere, hvordan samfundet bedst muligt kan indrettes. Men det er jo også samfundsvidenskabens rolle; f.eks. formuleret af Hector Estrup:

Hvordan skal samfundet indrettes for at borgerne kan få det godt, eller for at de kan leve et godt liv? Det er det, der er sagen. Det er det spørgsmål, der så at sige definerer alt det, vi fra oldtiden til i dag kunne kalde samfundsvidenskab. Man kan måske glemme det i farten, når man prøver at orientere sig i vore dages meget specialiserede og teknisk vanskelige samfundsvidenskabelige enkeltdiscipliner som økonomi, sociologi, socialpsykologi, statskundskab m.v. Men enhver af disse videnskabsgrene ville miste deres mening, hvis de ikke, hver på sit område, kunne bidrage til belysning af hovedsagen: hvordan samfundet bør indrettes. Nok vil man i dag sige, at det er samfundsvidenskabens opgave at klarlægge, hvordan samfundet faktisk fungerer på diverse områder. Men det ville jo være helt interesseløst at undersøge, hvordan tingene faktisk er, hvis ikke netop for at belyse, om de kunne være anderledes, end de er. [Estrup, 1991 s.178].

Artiklen er udarbejdet på basis af et foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 25. marts 1996. Peder Andersen, Torben M. Andersen, Jesper Jespersen, Arne Mikkelsen, Peder J. Pedersen, Peter Sandøe, Nina Smith, Jørgen Søndergaard, Claus Vastrup og Anders Ølgaard takkes for kommentarer til tidligere udkast til artiklen.

Økonomiske vismænd – politiserende økonomer eller objektive eksperter

Niels Kærgård

Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole

SUMMARY: The Danish Economic Council was founded in 1962. In the article the background for the establishment of the institution and its history are described. The balance between giving relevant advice to the political decision-makers and maintaining neutrality is the principal theme discussed. The traditional separation between "is" and "ought to be" seems difficult to maintain in practice, and the rules of the institution (which ensure that independent chairmen are found and profound internal debate takes place before publication) seem the best arguments for the institution's credibility. Some examples are given of how the institution has taken part in the economic debate in practice.

1. Indledning

Hvad eksperternes rolle er i den politiske debat, har været diskuteret, så længe man har haft eksperter. Holbergs »Den politiske kandestøber« er et forsøg fra 1728 på at argumentere for eksperternes overlegenhed. Det har altid været kernen i den politiske debat at diskutere, hvordan samfundet bedst muligt kan indrettes. Men det er jo også samfundsvidenskabens rolle; f.eks. formuleret af Hector Estrup:

Hvordan skal samfundet indrettes for at borgerne kan få det godt, eller for at de kan leve et godt liv? Det er det, der er sagen. Det er det spørgsmål, der så at sige definerer alt det, vi fra oldtiden til i dag kunne kalde samfundsvidenskab. Man kan måske glemme det i farten, når man prøver at orientere sig i vore dages meget specialiserede og teknisk vanskelige samfundsvidenskabelige enkeltdiscipliner som økonomi, sociologi, socialpsykologi, statskundskab m.v. Men enhver af disse videnskabsgrene ville miste deres mening, hvis de ikke, hver på sit område, kunne bidrage til belysning af hovedsagen: hvordan samfundet bør indrettes. Nok vil man i dag sige, at det er samfundsvidenskabens opgave at klarlægge, hvordan samfundet faktisk fungerer på diverse områder. Men det ville jo være helt interesseløst at undersøge, hvordan tingene faktisk er, hvis ikke netop for at belyse, om de kunne være anderledes, end de er. [Estrup, 1991 s.178].

Artiklen er udarbejdet på basis af et foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 25. marts 1996. Peder Andersen, Torben M. Andersen, Jesper Jespersen, Arne Mikkelsen, Peder J. Pedersen, Peter Sandøe, Nina Smith, Jørgen Søndergaard, Claus Vastrup og Anders Ølgaard takkes for kommentarer til tidligere udkast til artiklen.

Hvordan samfundsvidenskaberne skal tjene samfundet, er imidlertid langt fra nogen simpel sag. Økonomien har igennem det sidste par århundreder udviklet en lang række teorier, modeller og teknikker, der skulle kunne hjælpe beslutningstagerne på forskellig måde. Samtidig har videnskaben imidlertid også i højere og højere grad levet sit eget liv. En »pure theory's« abstrakte verden har af og til bevæget sig relativt langt væk fra den økonomisk-politiske virkeligheds dagligdags problemer.

En række økonomiske fagfolk er gået så vidt, at de har anbefalet, at universitetsforskere holder sig fra arbejde i råd og kommissioner og koncentrerer sig helt om teoriudvikling, se f.eks. Dixit, Solow og Honkapohja (1992) vedrørende svenske forhold. Det er i hvert fald interessant at notere sig, at relevans, indflydelse og videnskabelig kvalitet ikke nødvendigvis går hånd i hånd. I en gennemgang af norsk økonomis historie hedder det f.eks. om mellemkrigstiden:

De teoretiske og metodiske nyvinninger ble videreutviklet og etablert som selve »kjernen« i faget og i det nye statsøkonomiske studiet. Denne faglige konsolidering ga sig imidlertid ikke utslag i en tilsvarende styrkelse av socialøkonomens politiske innflytelse. Snarere kom faget og økonomerne inn i et nesten kriseartet forhold både til politikerne og til næringslivets folk. [Bergh og Hanisch, 1984, side 100].

Her i landet står Det økonomiske Råds formandskab – de økonomiske »vismænd« – i høj grad som symbolet på en idé om, at universitetsøkonomer kan sige noget relevant om virkelighedens økonomisk-politiske problemstillinger. I denne artikel skal Det økonomiske Råds historie først resumeres, dernæst skal de principielle problemer i forholdet mellem politik og økonomi diskuteres. Vismændenes forhold til principperne skal derefter tages op, og til sidst ses på nogle konkrete eksempler på formandskabets synspunkter og deres fundering.

2. Det økonomiske Råd

Det økonomiske Råds oprindelige grundlag er *Lov om økonomisk samordning* fra 1962. Baggrunden for denne lov var betænkning nr. 154 fra 1956 om *Samarbejdsproblemer i Danmarks økonomiske politik*, der var udarbejdet af professorerne Kjeld Philip (formand), P. Nyboe Andersen og P. Nørregaard Rasmussen, samt direktør Jens Toftegaard og nationalbankdirektør S. Hartogsohn, idet de udgjorde formandskabet i et 23 mands udvalg med en sammensætning nogenlunde som det nuværende Økonomiske Råd.

Denne betænkning finder:

Man undgår derfor ikke at måtte konkludere, at vore økonomiske vanskeligheder i de senere år – inflation, valutavanskeligheder og den utilfredsstillende stigningstakt i produktionen – i en vis udstrækning kan føres tilbage til et svigtende samarbejde mellem de organer, der har størst betydning for den økonomiske politik.

For det første er de private organisationers indflydelse på indkomstudviklingen ikke samordnede med den samfundsøkonomiske målsætning, og for det andet har arbejdsdelingen mellem de offentlige organer indbyrdes i visse henseender givet lidet rationelle resultater [Finansministeriet, 1956, side 18-19].

Blandt årsagerne til dette finder udvalget:

For det første kan der være tale om manglende viden om eller forståelse af visse faktiske økonomiske sammenhænge. Man ser måske kun de umiddelbare virkninger af en bestemt handling og bedømmer denne handlings ønskelighed alene ud fra disse virkninger. Handlingen kan imidlertid ad indirekte vej eller på længere sigt føre til resultater, som afviger fra eller endog strider imod de umiddelbare virkninger. Havde det handlende organ haft fuld forståelse af den indirekte sammenhæng og af langtidsvirkningerne, ville det måske ikke have gennemført den pågældende foranstaltning eller i hvert fald have gjort det i ændret form [Finansministeriet, 1956, side 19].

Udvalget kommer med en række anbefalinger bl.a. om et konjunkturforskningsinstitut, idet det finder det:

påkrævet for den økonomiske politiks rette førelse, at der findes en institution, der forsøger på grundlag af det foreliggende materiale at fremkomme med beregninger over og skøn over den nærmeste fremtids økonomiske udvikling. Det økonomiske sekretariat har hidtil søgt at løse denne opgave, men det er formandskabets opfattelse, at der herudover herhjemme ligesom i en række andre lande er brug for et egentligt institut for konjunkturforskning, som uafhængigt og på eget initiativ eller på opfordring udefra kan foretage undersøgelser over det økonomiske livs udvikling og over gennemførte eller foreslåede indgrebs virkninger [Finansministeriet, 1956, side 20-21].

Derudover anbefales et »samfundsøkonomisk råd« på relativt få »f.eks. tre« medlemmer udpeget af Folketinget. Dette råd kan tænkes:

givet bemyndigelser af meget forskellig karakter. Man mener imidlertid inden for formandskabet, at det vil være rigtigst alene at tillægge et sådant organ en oplysende og formidlende virksomhed, således at de bestående organers kompetence ikke begrænses. .... Rådet skal gennem sin virksomhed forøge mulighederne for et samfundsmæssigt tilfredsstillende resultat af offentlige og private organers virksomhed, bl.a. derved, at langtidssinteresserne sættes i stand til i højere grad at trænge igennem. Det er også naturligt at tænke sig, at et sådant organs virksomhed vil kunne bidrage til at fremme sådanne synspunkter, som kun har svage organisationer eller slet ingen bag sig. [Finansministeriet, 1956, side 21].

Betænkningen fremkom som sagt i 1956, og når der ikke kom noget ud af det før 1962, var det, fordi ideerne ikke vakte umiddelbar tilslutning. Ideen om et konjunkturforskningsinstitut blev pillet ud af lovforslaget, og forslaget blev kørt igennem på

socialdemokratiske og radikale stemmer. Tilslutningen fra Socialdemokratiet var givetvis i høj grad betinget af, at partiet var i regeringskoalition med de radikale, for hvem det var noget af en mærkesag at få loven gennemført. Hos de radikale var det specielt økonomiminister Kjeld Philip, der fulgte sine ideer fra samordningsudvalget op. Venstre var imod, medens SF undlod at stemme. De konservative var stærkt delte; to stemte for, en undlod at stemme, medens hovedparten af gruppen med Poul Møller i spidsen stemte imod. Poul Møller begrundede sin skepsis:

Det, der er vor frygt, . . . er, at man lader sorteper gå videre fra de egentlig ansvarlige til de tre stakkels professorer, der skal sidde og rode med disse ting. De vil virke som dæksmand for den regering, der ikke kan enes om de fornødne foranstaltninger. De vil over for oppositionen være det ly, den skærm, som vil blive opstillet, og man vil sige: ja, men nu ligger denne sag hos disse tre vise mænd, og så må vi jo håbe, at de finder frem til en løsning; lad os nu afvente, lad os se, hvad de når til. [Folketingets Forhandlinger 1962 sp. 2284 eller Ølgaard 1977 side 130].

Det var Poul Møllers sarkastisk brugte betegnelse »Vismænd«, som blev hængende på institutionen.¹

Formålet med institutionen er anført i lovens paragraf 1, hvori det hed:

Der oprettes et økonomisk råd, hvis opgave er at følge landets økonomiske udvikling og at bidrage til at samordne de forskellige økonomiske interesser.

Og opbygningen var fra starten den nuværende med et råd bestående af 24 menige medlemmer (1 fra økonomiministeriet, 1 fra finansministeriet, 1 fra Nationalbanken, 17 fra diverse organisationer samt indtil 4 »særligt sagkyndige i økonomiske spørgsmål«) og et formandskab bestående af 3 »nationaløkonomisk kyndige«. Formandskabet blev bistået af et sekretariat, der de allerførste år var ganske beskedent.

Det første formandskab blev professorerne Carl Iversen, Københavns Universitet (formand), Erik Hoffmeyer, Københavns Universitet og Søren Gammelgård, Handelshøjskolen i Århus. De 22, der siden 1962 har været vismænd, har med meget få undtagelser været økonomiske professorer. I bilag 1 findes en oversigt over, hvem der har været medlemmer af formandskabet. Medlemmerne er formelt udpeget af økonomiministeren, men med én undtagelse tilbage i 1960'erne² har de skiftende økonomiministre alle fulgt formandskabets egne indstillinger om sammensætningen, således at formandskabet reelt er selvsupplerende.

1. Betegnelsen blev vist først brugt af redaktør Hans Larsen i *Politiken*, men her var tonen venligt positivt ladet.

2. I 1967 indstillede formandskabet, at professor Jørgen Gelting afløste Søren Gammelgård, men regeringen afviste at følge denne indstilling, hvorefter formandskabet indstillede N.V. Skak-Nielsen, som regeringen accepterede.

Konstruktionen har ved flere lejligheder givet anledning til debat. En af modstanderne, departementschef Erik Ib Schmidt diskuterede institutionen i 1969. Her giver han en principiel interessant argumentation for, hvorfor de radikale altid har været de mest interesserede i institutionen:

De radikale har sikkert haft blik for, at når 3 nationaløkonomer skulle udpeges til formandskabet, ville en socialdemokratisk regering ikke vove at udpege 3 deciderede socialdemokrater, lige så lidt som man fra den anden side ville turde udpege 3 arbejdsgiverorienterede økonomer; man måtte uvægerligt lande ved personer, der i hvert fald ikke var kendt for at have yderligtgående synspunkter, men som skønnedes at indtage en moderat liberal holdning og at være indstillet på at formidle balancen mellem de forskellige interessegrupper, dvs. som netop kunne formodes at ville fremme de bestræbelser, som de radikale lagde vægt på. Erfaringerne siden har vist, at de radikale så rigtigt her. Men den omstændighed, at økonomisk sagkyndige politisk er placeret ind mod midten, er jo ikke ensbetydende med, at de er politisk neutrale. [Schmidt, 1969, side 262].

Ved en række lejligheder bl.a. i 1972-73 har der været forslag om nedlæggelse af institutionen, men selv om Erik Ib Schmidt i 1969 taler om, at Det økonomiske Råd »nu går ind i sit syvende år, hvilket er en relativt lang levetid for en sådan institution«, så lever institutionen stadig i bedste velgående nu mere end 25 år senere.

I 1994 blev loven revideret, idet formålsparagraffen blev udbygget til eksplicit at omtale forholdet til miljøet, så den nu har ordlyden:

Det økonomiske Råd har til opgave at følge landets økonomiske udvikling og belyse de langsigtede udviklingsperspektiver og samspillet mellem økonomi og natur samt at bidrage til at samordne de forskellige økonomiske interesser.

Samtidig blev rådet udvidet med en repræsentant fra miljøministeriet og en repræsentant for de kommunale organisationer, og en af de særligt sagkyndige blev øremærket til at være særlig sagkyndig i forholdet mellem »økonomi og natur« (det har siden været professor Finn Førsund, Oslo Universitet). Der skete derimod ingen ændring i sammensætningen af formandskabet.

Sekretariatet blev ved samme lejlighed udvidet til at omfatte 12 økonomer og er nu delt op i to kontorer – et konjunkturkontor og et strukturkontor, idet det sidste bl.a. skal tage sig af de miljøøkonomiske områder. Før denne udvidelse bestod sekretariatet i hele perioden fra midt i 1960'erne af 6-8 økonomer, (i alle tal er medregnet enkelte medarbejdere finansieret af diverse forskningsprojekter). Sekretariatets chefer er anført i bilag 2.

3. Eksperters rolle

Inden vismændenes objektivitet diskuteres, kan det være nyttigt at se lidt mere prin-

cipielt på eksperterens rolle. Kan de være objektive, og hvad betyder det at være objektiv? Dette kan indenfor de givne rammer ikke blive nogen fyldestgørende og systematisk gennemgang, men kan kun blive nogle antydninger af forskellige synspunkter.

Den klassiske opdeling, som stammer tilbage fra Hume i 1700-tallet, er en skarp sondring mellem »er« og »bør«. Den gennem tiderne både her i landet og internationalt mest anvendte lærebog i nationaløkonomi er nok Richard T. Ely's, der blev brugt fra 1890'erne til efter 2. verdenskrig. Den skelner mellem nationaløkonomiens teori, der

har til opgave at beskrive Økonomiske Fænomener og finde den Lovmæssighed, der behersker dem; den søger fordomsfrit at konstatere, hvad der er [Ely, 1936, side 8].

og nationaløkonomiens politik, der

undersøger, hvorledes man har foretaget eller kunne tænke sig at foretage bevidste organiserede Indgreb i den økonomiske Udvikling med det Formaal at gennemføre visse social-etiske Idealer; den spørger altsaa, hvad der kan blive [Ely, 1936, side 8].

Der kan derimod aldrig blive tale om bør-udsagn:

Hvilke maal man skal stile hen imod, hvilke social-etiske Idealer man skal søge at virkeliggøre, er det ikke Nationaløkonomiens Opgave at afgøre; den spørger altsaa ikke om, hvad der bør være [Ely, 1936, side 9].

Man kan også citere f.eks. Max Weber, der i 1904 understreger, at man hele tiden skal stræbe efter:

jeder zeit deutlich machen, dass und wo der denkende Forscher aufgehört und der wollende Mensch anfängt zu sprechen [citeret efter Zeuthen, 1954, side 50].

Og det er ikke kun gamle økonomer, der tænker sådan. Synspunktet har også ofte været fremført i efterkrigstidens samfundsdebat, f. eks. af professor Hal Koch:

Men tilbage til hovedsagen. Vil du virkelig mene, vil formodentlig læseren spørge, at »Manden fra gaden« selvstændigt kan tage stilling til valutacentral, markedsplaner, skattereformer, socialiserings- og rationaliseringsplaner? Nej, selvfølgelig ikke. Alt dette må i vid udstrækning bearbejdes og udforskes af specialisterne. Det er jo det, vi har dem til. Men det er også alt, hvad videnskaben – i bedste fald – magter: at skildre tingene som de er, at forudsige, hvad der vil ske, hvis man gør sådan og sådan, at klarlægge, hvilke midler man skal anvende for at virkeliggøre et bestemt formål. Men hermed hører videnskaben også op. Den kan ikke sige os, hvad der bør ske, den kan ikke sige os, hvilke formål vi skal sætte os, den kan ikke udfinde de normer, der bør bestemme menneskers holdning. På alle disse områder skal der handles, d.v.s. der skal vælges – under ansvar. Og dette ansvar kan ingen videnskab tage fra mennesker [Hal Koch, 1960 side 57].

Der er imidlertid i stigende grad rejst tvivl om, hvorvidt det i praksis er en mulig sondring. Hvor det nok er ukontroversielt, at man ikke kan komme fra »er«-udsagn til »bør«-udsagn, er det mere kontroversielt, om man overhovedet på objektiv vis kan producere »er«-udsagn. Hvad er overhovedet objektiv videnskab? En række forfattere har kastet tvivl om, hvorvidt selv de hårde naturvidenskaber er objektivt funderede (se Kuhn, 1970). På det videnskabelige område kan man, som Blaug skriver, blive i tvivl:

Must we really conclude after centuries of systematic philosophizing about science that science equals myth and that anything goes in science as it does in dreams? If so, astrology is no worse or better than nuclear physics – after all, there is some confirming evidence for genethliacal astrology, predicting the occupational choices of individuals from the position of certain planets at their moment of birth, witches can be just as real as electrons – . [Blaug, 1980, side 44].

med det ydmyge svar

The only answer that we can give to the philosophy of anything goes is the discipline provided by the ideals of science. Science, for all its shortcomings, is the only self-questioning and self-correcting ideological system that man has yet devised; despite intellectual inertia, despite built-in conservatism, and despite the closing of ranks to keep heretics at bay, the scientific community remains loyal to the ideal of intellectual competition in which no weapons other than evidence and argument are permitted. Individual scientists sometimes fall short of those ideals but, nevertheless, the scientific community as a whole is the paradigm case of the open society. [Blaug, 1980, side 45-46].

For samfundsvidenskaberne er problemerne selvfølgelig langt mere udprægede end for naturvidenskaberne; desuden vil de ikke-objektive elementer i samfundsvidenskaberne have en anden mere politisk-holdningspræget karakter end i naturvidenskaberne. Erik Ib Schmidt beskriver de praktiske vanskeligheder:

I princippet kan det lyde meget enkelt, at det er politikernes opgave at opstille målene og sætte værdier på de forskellige mulige midler, medens det er økonomernes opgave derefter rent sagligt – objektivt – upolitisk – neutralt – at stille de fornødne økonomiske overvejelser og beregninger op og give anvisning på, hvad man skal gøre. ....Man kunne vel teoretisk tænke sig den ønskesituation, at politikerne satte sig hen og udarbejdede helt præcise definitioner og fortegnelser over de mål, de ville søge realiseret og alle de værdiforudsætninger, de i øvrigt ønskede at basere deres politik på. Det er imidlertid ren teori, og sandheden er nok den, at der her ikke blot er tale om praktiske vanskeligheder, men om meget fundamentale vanskeligheder, som måske nærmer sig principiel umulighed. ....De praktiske vanskeligheder er nemme nok at få øje på: de værdipræmisser, der ligger bag politiske beslutninger om økonomiske forhold, er som regel nok så komplicerede; Sagen er jo den, at man ikke vil-

le være i stand til at identificere alle de forskellige værdipræmisser, der er behov for at få godkendt politisk, uden først at have gennemført hele den økonomiske analyse. [Schmidt, 1969, side 257-258].

Heller ikke disse synspunkter er imidlertid nye. De findes f. eks. elegant formuleret i Niels Lindbergs disputats *Idealer og regler i anvendt økonomik* fra 1951:

I menneskenes tænkning løber to tråde. Snart ses de klart adskilt, snart så sammenvævet, at kun en nærmere undersøgelse kan udrede de tanker, der følger den ene tråd, fra dem, der følger den anden. Den ene type er tanker om, hvad der bør være, og hvad man ønsker realiseret, den anden type udgøres af beskrivelse og eventuelt dermed forbundet udredning af årsager og virkninger. Udsagn, der er udtryk for tanker af første type, kaldes gerne værdidomme og stillingtagen... De udsagn, der hører til den anden type, kaldes for eksistentialudsagn. Denne betegnelse bruges her ikke alene om udsagn om, hvad der har været og er, men også om, hvad der kan være.

I daglig tale og ved mundtlige fremstillinger holder fremsætterne langt fra altid de to slags udsagn indbyrdes adskilt, hvis man da overhovedet erkender og anerkender sondringen. I skriftlige fremstillinger står det i almindelighed ikke stort anderledes til, og videnskabelige udredninger kan ikke uden videre undtages. [Lindberg, 1951 side 11].

Og Hector Estrup sætter principiel filosofisk trumf på. For ham er der ingen absolutte »bør«-udsagn, der ikke kan underkastes en faglig debat, og skelnen mellem »er« og »bør« bliver derfor mindre principielt interessant:

Hvis beslutningstageren ikke er despot, men politiker med den opgave at tage beslutninger, der er de rette for samfundet, da vil han ikke kunne undfly et spørgsmål om, hvorfor hans vurderinger netop er, som de er. ....

Problemer om, hvordan samfundet skal indrettes, eller hvilke indgreb der bør foretrækkes i en given situation, kort sagt politiske problemer, kan ikke adskilles fra det, man normalt forstår ved videnskabelige problemer. Politiske problemer burde kunne løses på samme måde, nemlig ved en rationel argumentation. .... I en sådan diskussion, så længe den føres på rationelt grundlag, udviskes sondringen mellem politiker og sagkyndig: at diskussionen er rationel betyder jo netop, at det er argumenterne, ikke »meninger«, der tæller. Øjensynlig flyder derfor videnskab og politik ud i ét. Sådan er det imidlertid ikke helt. Forskellen er den, at politikerne ene af alle diskussionsdeltagerne har ansvaret for det, der skal gennemføres. Det er heri, den fundamentale sondring mellem politik og videnskab består, og jeg vil i det følgende gøre nogle korte bemærkninger hertil.

At politikerne har ansvaret, er det samme som at sige, at det er dem, og kun dem, der træffer afgørelsen om, hvad der skal gennemføres. De kan selv, eller gennem mellemmand, udstede befalinger. Og at udstede befalinger er noget helt andet end at diskutere, undersøge, afveje argumenter eller at drage en konklusion. [Estrup, 1980, side 275-280].

Både Blaug, Schmidt og Estrups argumenter maner til besindighed med at erklære noget som helst for et autoriseret, objektivt, videnskabeligt resultat. Men det er jo ikke en tilslutning til, at alt går an. Fordi det er svært at finde nogen rigtig objektiv sandhed, kan man ikke som ekspert blot give sig politiseringen i vold (som nogen i 1970'erne ville med udtryk som »aktions- og partsforskning«), Hector Estrups synspunkt er nærmest en argumentation i den modsatte retning – heller ikke demokratiske politikere kan frit »politiseres«, men er bundet til en argumenterende fremstillingsform.

Hvis noget med berettigelse skal kunne fremstå som et vederhæftigt ekspertsynspunkt må en række krav altså normalt opfyldes, og her er vi tilbage i Blaug's »no weapons other than evidence and arguments«.

Eksperten må for det første være uhildet og uden egne underliggende interesser. Det er i sig selv et svært, måske uopnåeligt krav. Vi deltager alle i samfundet og har alle holdninger og interesser. Myrdal (1930) argumenterer for, at eksperterne skulle starte med at specificere deres baggrund og holdninger – så at sige spille med åbne kort – men hvordan det skal gøres i praksis er svært at forestille sig. Blandt marxistiske forskere er det almindeligt at kræve, at videnskabens holdninger skal være sammenfaldende med de »undertrykte klassers«.

Et andet krav for en faglig debat er, at den føres igennem. At der hele tiden graves dybere. Man kan ikke afslutte en videnskabelig debat med et »nu stemmes der« eller med et »det mener nu jeg«. Man må grave så dybt som muligt, og så se hvor langt argumenterne kan bære. Når man så ikke kan komme længere, kan der være brug for, at politikerne tager over og træffer en beslutning (jf. Estrup, ovenfor).

Skal man træffe en afgørelse på fagligt grundlag, er den eneste mulighed vel udstrakt enighed. Det er endda blevet almindeligt at indkalde fagfolk til konsensuskonference for at se, hvor langt fagfolkene kan blive enige. Det betyder naturligvis ikke, at man finder en sandhed med stort S, men det er en praktisk måde at finde ud af, hvad der er den på bjerget herskende lære for øjeblikket.

4. De økonomiske vismænd og den objektive sandhed

Det ligger i det foregående, at en »objektiv sandhed« i streng forstand næppe nogensinde kan findes, selv ikke i de såkaldt eksakte videnskaber. I streng forstand er der altså ingen, der kan være objektive. Men Det økonomiske Råds formandskab gør meget for at være rimeligt troværdige og vederhæftige deltagere i den økonomisk politiske debat, og også for at analysere »objektivitetsproblemerne« principielt, og det har været karakteristisk for alle formandskaberne gennem tiderne. Problemerne blev diskuteret i en lang principdegørelse fra formandskabets side til det første rådsmøde overhovedet. Ølgaard skrev umiddelbart efter sin tilbagetræden som overvismand en lang artikel om problemerne til *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, Arne Mikkelsen skrev i 1987 en artikel i anledning af 25 års jubilæet og igen én i 1996 i Ølgaard-festskriftet, og flere andre bidrag kunne nævnes.

Hvordan formandskabet skal agere, og hvad det uden at politisere kan udtale sig om, har imidlertid udviklet sig over tiden. De første vismænd udtalte sig meget præcist om, hvilke lønstigninger der var plads til ved forestående overenskomstforhandlinger (og de følte det som deres hovedopgave at gøre det). Det har de senere vismænd holdt sig langt fra. Nu anses lønningerne for i høj grad endogent bestemt, og man nøjes med at understrege, at der er et trade-off mellem lønstigninger, beskæftigelse og arbejdsløshed. De forskellige arbejdsmarkedspolitiske instrumenter, hvormed løn- og beskæftigelsesudviklingen kan påvirkes, er kommet mere og mere i fokus, efterhånden som man har opgivet at styre lønnen direkte.

Også på det proceduremæssige område er der sket skift. I starten holdt man lukkede møder med regeringen, f.eks. et forløb som det i 1964, der skildres af Arne Mikkelsen (1987):

Der skønnedes imidlertid ikke at være tid og kræfter til at udarbejde et materiale og afholde rådsmøde. I stedet anmodedes om en forhandling med statsministeren. Denne forhandling fandt sted den 15. juni. På mødet blev der fra formandskabets side peget på, at det i den aktuelle situation ville være af særlig værdi at gennemføre foranstaltninger, der havde en hurtig virkende karakter og om muligt kunne stimulere arbejdsudbuddet. Der blev altså blandt andet peget på det, der i dag kaldes udbudspolitik. ....

Den 23. juni udsendte regeringen en pressemeddelelse om, at den – bl.a. tilskyndet af en drøftelse med formandskabet – havde besluttet at iværksætte forskellige foranstaltninger, herunder i 1964 helt at udelade de traditionelle genindkaldelser til militæret i efteråret. ....

I Folketinget stillede Erik Ninn-Hansen, De Konservative, imidlertid spørgsmål til statsministeren, hvori han bad om oplysninger om »indholdet af den vejledning, Det økonomiske Råds formandskab har givet regeringen under den forhandling, der fandt sted den 15. juni 1964 forud for gennemførelsen af regeringens foranstaltninger til imødegåelse af den opståede økonomiske krise«. [Mikkelsen, 1987, side 191].

Den slags ville i dag være uhørt. Praksis er nu og har i mange år været den, at det er de halvårslige rapporter, der er den helt dominerende rygrad i arbejdet. De sendes som diskussionsoplæg til Rådet (og regering, Folketingets Politisk-økonomiske Udvalg og Finansudvalget får samtidig kopier). Pressen får samtidig stillet et resume af rapporten til rådighed. Alt dette sker en uges tid inden Rådsmødet. Men hverken formandskabet eller rådsmedlemmerne udtaler sig om arbejdet inden Rådsmødet. Rådsmødet slutter da med, at rapporten erklæres frigivet. Arbejdet i de følgende måneder – vismændenes pressekommentarer, foredrag osv. – bygger på den offentliggjorte rapport. Det er så at sige den, der fortolkes og forklares.

Der kan forekomme møder med regeringsmedlemmer (selvfølgelig mest med Økonomiministeren, hvorunder institutionen formelt hører), Nationalbanken og lignende, men i princippet er disse også diskussioner på grundlag af de offentliggjorte rapporter.

Der er ikke tale om nye analyser eller bestilte undersøgelser, og det er ikke noget afgørende led i formandskabets virke. Dette blev meget tydeligt slået fast i 1975, da statsminister Anker Jørgensen offentligt forsøgte at indkalde Formandskabet til et møde om, hvad der kunne gøres ved arbejdsløsheden. Anders Ølgaard fastslog, at formandskabet først og fremmest arbejdede for Rådet, og resultatet blev i stedet et heldagsmøde med deltagelse af regeringens økonomiske ministre og stort set alle landets økonomiske professorer (her iblandt selvfølgelig også formandskabets medlemmer). Det var diskussionen på dette møde, der dannede baggrunden for den midlertidige momsned sættelse i 1975-76, (episoden er diskuteret i Ølgaard, 1977 side 142-143).

Når vismændene arbejder med en ny rapport, isolerer de sig, indtil de har fundet deres egne ben. Den sidste tid inden et rådsmøde er således en spærretid, hvor formandskabet hverken udtaler sig til presse eller holder offentlige møder.

Disse regler er nedfældet i nogle »uskrevne regler« for formandskabets virke. Disse regler er groet frem af episoder, konflikter og erfaringer gennem rådets historie. I den form, hvori de blev nedfældet i forbindelse med den sidste episode i 1991 og i den forbindelse diskuteret på et rådsmøde, har de tre punkter:³

1. Medlemmerne af formandskabet er uafhængige af eksterne interesser og derfor uafhængige af erhvervsvirksomheder samt af erhvervslivets og arbejdsmarkedets organisationer.
2. Medlemmer af formandskabet gennemdiskuterer foruden rapporter til rådet bl.a. i samme forbindelse grundlaget for deres deltagelse i den offentlige debat med henblik på at samordne synspunkter om emner, som er centrale for rådets arbejde.
3. Medlemmer af formandskabet undlader i en periode af to måneder før et rådsmøde offentligt at kommentere emner, som behandles i en kommende rapport, med mindre der i formandskabet er enighed om, at der foreligger en tvingende grund til at fravige dette. [De uskrevne regler, 1991].

Disse regler tolkes ganske håndfast; f.eks. nedlagde Torben Andersen sin post som bestyrelsesmedlem i Gudme Raaschou Bank og Nina Smith sin som offentlig repræsentant i Realkredit Danmarks bestyrelse, da de blev vismænd.

Det er klart for dem, der er inde i institutionens historie, at reglerne er groet frem som svar på konkrete konflikter, man har måttet forholde sig til, og det er også tydeligt, at de i nogen grad har ændret sig over tiden.⁴ Men det er interessant, at de tre punkter

---

3. 1991-konflikten var en konflikt indenfor formandskabet, medens tidligere markante episoder bl.a. har været en officiel debat i 1985 om foreneligheden af samtidig medlemskab af formandskabet og tungere erhvervslivsbestyrelser.

4. F.eks. var Hoffmeyer direktør i Bikuben samtidig med han var vismand, og både Iversen og Gammelgård var endda indstillet på, at han kunne fortsætte i formandskabet, efter han var blevet Nationalbankdirektør, jvf. Andersen (1994) side 85.

netop svarer til de principielle krav, der i forrige afsnit blev diskuteret som krav til »videnskabelige« diskussioner. Eksperterne skal være uafhængige, de skal søge consensus, og de skal søge tilbunds i argumentationen. Her er det altsammen bare håndfast konkretiseret: At man skal søge tilbunds i argumentationen betyder, at man har 2 måneders fred, inden en rapport offentliggøres osv.

Disse regler sikrer naturligvis ikke, at man finder evigtvarende objektive sandheder. Det er en gammel joke, at økonomerne ikke skifter eksamensspørgsmål ud, men at det er svarene, der ændres over tiden. Og det er da klart, at hvis man sammenkaldte alle førende økonomer fra Ricardo til Marx i første halvdel af forrige århundrede, så ville de have været enige om, at arbejdernes løn i en markedsøkonomi ikke kunne tvinges meget op over eksistensminimumet. Det er også oplagt, at før 1930 var der enighed om, at de offentlige budgetter skulle balancere. Andre eksempler kunne nævnes. Der er imidlertid nok, der deltager i den økonomiske debat. Der er cheføkonomer, politikere, vel en 10-15 forhenværende vismænd samt en række andre universitetsøkonomer og mange flere. Den niche, de siddende vismænd har, baserer sig på, at de kun optræder med synspunkter, de er enige om, og som bygger på et ofte ganske omfattende analyse- og beregningsarbejde i Rådets sekretariat. Sekretariatet laver beregninger og udkast, men formandskabet deltager ganske intenst også i den konkrete udformning af rapporterne; før en rapport er klar til udgivelse er der typisk holdt et dusin heldagsmøder i formandskabet. Fra formandskabets side skal man altså ikke vente sig fantasifulde strøtanker eller utraditionelle provokationer. Dets rolle er at komme med gennemarbejdede analyser, som tre ret forskellige fagfolk kan blive enige om. Det betyder ikke, at synspunkterne ikke kan virke provokerende eller overraskende, men det skulle så gerne være, fordi en grundigere analyse kommer til andre resultater, end hvad der dominerer de mere overfladiske stemninger i pressen. Den almindelige mening er jo ikke altid lige grundigt funderet og har ikke altid alle vigtige aspekter med.

5. Konkrete eksempler: Finanspolitik, arbejdsmarkedet, miljøet og konkurrence-loven

Det er klart, at når man går ind i den økonomisk-politiske debat, er der intet åbenbart objektivi standpunkt, men formandskabet har alligevel følt, at man på en række områder har kunnet sige noget relativt konkret. Hvor langt, formandskabet kan gå, afhænger naturligvis også af, i hvor høj grad der er politisk enighed om den overordnede målsætning på området. Jo større enighed om de grundlæggende mål jo mere ukontroversielt et udgangspunkt er der for de økonomiske analyser. Det er oplagt, at argumentationskæden ikke her kan gennemgås i alle detaljer, men der skal kort skitseres en række eksempler på argumentationskæder.

I 1992 var den økonomiske situation efter en årrække med stram finanspolitik den, at der var et betragteligt overskud på betalingsbalancen og en rekordhøj arbejdsløshed. I vore prognoser lå det, at denne situation ville fortsætte i en overskuelig fremtid. I den

situation anbefalede formandskabet til den borgerlige finansministers forbitrelse at overveje at lempe finanspolitikken, så dele af det betalingsbalancemæssige råderum blev anvendt til at nedbringe arbejdsløsheden og virke som smøremiddel ved gennemførelse af en arbejdsmarkedsreform. Som sagt var der ikke politisk enighed om denne strategi, men den er jo helt efter alle økonomiske lærebøger (med mindre man anser den rekordhøje arbejdsløshed i 1992 for under den naturlige ledighed); for en mere præcis argumentation se Det økonomiske Råds formandskab (1992).

På arbejdsmarkedspolitikens område har formandskabet siden 1988 anbefalet reformer. En række af disse reformer ville betyde strammere regler for de arbejdsløse, men med en arbejdsløshed, der er steget næsten monotont siden 1974-75, synes alle mulige bekæmpelsesmidler nødvendige. Hvis de mange politiske erklæringer om at bekæmpe ledigheden er alvorligt ment, må man også være villige til at bruge stort set alle til rådighed stående midler. I 1987 skrev Hoffmeyer et indlæg om politikerne og betalingsbalancen. Heri harcelerer han over 25 års erklæringer i statsministrenes åbningstaler om betalingsbalanceligevægtens betydning, uden at det har givet resultater. Man kan efterhånden på tilsvarende måde henvise til over 20 års erklæringer om arbejdsløsheden, uden at man har villet bruge de nødvendige midler. Det er klart, at meget havde set anderledes ud, hvis man havde gennemført arbejdsmarkedsreformer noget tidligere, dvs. sammen med den finanspolitiske lempelse i 1993-94. Disse arbejdsmarkedspolitiske anbefalinger har mødt betydelig modstand fra det meste af fagbevægelsen og Socialdemokratiet, men de har vel i virkeligheden kun været en påpejning af, at hvis man mente bekæmpelsen af ledigheden alvorligt, så måtte der ganske krasse midler til. Argumenterne findes i oversigtsform i Det Økonomiske Råds formandskab (1995).

På miljøområdet har formandskabet indtil nu i høj grad undladt at sige noget om gevinsterne. Det er ganske besværligt at sige noget holdbart om størrelsen af benefit ved forureningsbekæmpelse. Det er endnu et relativt uopdyrket område, og vi har endnu ikke følt, at eksperterne kan sige noget sikkert om disse størrelser. Vi har derfor taget de forskellige målsætninger i de politisk vedtagne handlingsplaner (CO₂-planen, vandmiljø- og pesticid-handlingsplanerne) for givne og så regnet på, hvordan dette kan nås billigst muligt. Her vil man så i mange tilfælde finde, at »økonomiske« reguleringer (afgifter og omsættelige kvoter) vil give samme virkninger væsentligt billigere end traditionelle kvoter. Samtidig må størrelsesordenen af disse afgifter holdes for øje; energiomkostningerne er i gennemsnit kun 5 pct. af lønomkostningerne, og en energiafgift på 20 pct. svarer således i gennemsnit omkostningsmæssigt kun til en lønstigning på 1 pct. Argumenterne findes mere udpenslede i Det økonomiske Råds formandskab (1995) og (1995a).

Endelig skal nævnes konkurrenceloven. Her så vi på en lang række indikatorer for konkurrence (koncentrationsgrad, importandel, profitandel, egenkapitalforrentning,

mark-up estimationer, lønniveau m.fl.) vel vidende, at ingen af dem er perfekte. Det helt overordnede billede var, at hjemmemarkedserhverv og offentligt regulerede brancher systematisk synes at være mindre konkurrenceudsatte. Derudfra sluttede vi, at der var behov for en skærpet indsats for at forbedre konkurrencen. Flere midler blev anbefalet. Et naturligt element i en sådan konkurrencepolitik er en skærpet konkurrencelov. Medens vi skrev på dette kapitel, udkom betænkning nr. 1297 om konkurrence-
loven, hvor et flertal anbefaler de strengt nødvendige tilpasninger til EU-reglerne, medens et mindretal, der omfattede de juridiske og økonomiske sagkyndige i kommissionen, anbefaler en mere systematisk overgang til et forbudsprincip, som det der findes i andre EU-lande. Formandskabet fandt, at vore konkurrenceundersøgelser, der pegede på nødvendigheden af en skærpelse af loven, fordelene ved ens regler nationalt og i EU og ved lige behandling af store og små virksomheder og af fusioner og prisaftaler, altsammen talte for mindretallets synspunkt. For den fulde argumentation se Det økonomiske Råds formandskab (1995a).

6. Sammenfatning

I det foregående er skitseret principperne for vismændenes arbejde, og der er givet nogle eksempler på, hvor langt ind i den økonomisk-politiske debat formandskabet tør vove sig. Mange har følt sig trådt over tærne, men som det fremgår, er det heldigvis langt fra altid de samme, der bliver trådt over tærne. Det skulle nødigt være således, som Erik Ib Schmidt forventede i 1969, at formandskabet altid indtog et blødt midterstandpunkt, og de nævnte eksempler skulle da også vise, at man i flere tilfælde har tilsluttet sig mindretal i debatten.

En del samfundsdebattører uden for det økonomisk-politiske system har imidlertid nok følt, at formandskabets holdninger manglede en hel del i fantasi og udsyn, f.eks. skrev teologen Ole Jensen i 1976:

Derfor hedder i Danmark den lille gruppe liberale økonomer man støtter sig til i den kortsigtede omrokering med velstandsbudgettet for et par år frem, som hos os kaldes politik, derfor hedder de, grotesk og tragikomisk, »vismænd.« Det er et vidnesbyrd om vor åndelige fattigdom, at vi kan give disse mænd med dette uhyre snævre og kortsigtede syn på virkeligheden det navn. [Jensen, 1976, side 36-37].

Det er imidlertid vigtigt at slå fast, at det er med vilje, at økonomiske vismænd holder sig snævert til økonomien. Det er netop i ydmyghed overfor de andre fag og andre aspekter. På mit første Rådsmøde roste Finn Thorgrimsson vores ret forsigtige rapport som værende vis, for som det gamle ordsprog siger »Viis er den tosse, der ved, han er dum«. Troværdighed er også noget med kun at udtale sig om det, man har forstand på, og det, økonomiske vismænd har forstand på, er økonomi.

Bilag 2: Ledelsen af Det økonomiske Råds sekretariat

Sekretariatschefer:

Sekretariatschef Folmer Hammerum, 1963-84
 Sekretariatschef Jørgen Søndergaard, 1985-91 og 1993-95
 Sekretariatschef Peder Andersen, 1992-93 og 1995-

Kontorchefer:

Kontorchef Arne Mikkelsen, 1962-93
 Kontorchef Peder Andersen, 1993-95
 Kontorchef John Smidt, 1995-
 Kontorchef Jan V. Hansen, 1996-

Litteratur

- Andersen, S. 1994. *Hoffmeyer*, København.
 Bergh, T. og T. J. Hanisch. 1984. *Vitenskap og politikk – Linjer i norsk socialøkonomi gennem 150 år*. Oslo.
 Blaug, M. 1980. *The Methodology of Economics*. Cambridge.
 Det økonomiske Råds Formandskab. 1992. *Dansk økonomi Maj 1992*. København.
 Det økonomiske Råds Formandskab. 1995. *Dansk økonomi forår 1995*. København.
 Det økonomiske Råds Formandskab. 1995a. *Dansk økonomi efterår 1995*. København.
 Dixit, A.K., S. Honkapohja og R. Solow. 1992. Swedish economics in the 1980s. I Lars Engwall, red., *Economics in Sweden. An Evaluation of Swedish Research in Economics*, London.
 Ely, R.T. m.fl. 1936. *Nationaløkonomien i grundtræk* (oversat af Carl Iversen). 3. udg. København.
 Estrup, H. 1980. Velfærd og politik, *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 118:268-83.
 Estrup, H. 1991. *Nogle grundtræk af den økonomiske teoris udvikling*. København.
 Finansministeriet. 1956. *Samarbejdsproblemer i Danmarks økonomiske politik*. Betænkning nr. 154. København.
 Hoffmeyer, E. 1987. Gælden til udlandet. I Det Økonomiske Råds Formandskab, red., *Dansk økonomi: Råd og realiteter 1962-1987*, København.
 Jensen, O. 1976. Videnskab er farlig, når den bliver en livsholdning. Interview af Bent Henrius. *Berlingske Tidende* d. 6. august.
 Koch, H. 1960. Det uundgåelige specialistvælde. I F. Nielsen og O. Hyltoft Petersen, red., *Hug og Parade: Tolv indlæg om velfærdsstaten og kulturen*, København, s. 53-59.
 Kuhn, T.S. 1970. *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago.
 Lindberg, N. 1951. *Idealer og regler i anvendt økonomik*. København.
 Mikkelsen, A. 1987. Plusser og minusser gennem 25 år – Elementer til en vurdering. I Det økonomiske Råds formandskab, red., *Dansk økonomi: Råd og realiteter 1962-1987*, København.
 Mikkelsen, A. 1996. Med Ølgaard ved rattet - nogle træk fra vismandsårene, *Festskrift til Anders Ølgaard, Nationaløkonomisk Tidsskrift*. Tillægsnummer.
 Myrdal, G. 1930. *Vetenskap och politik i nationalekonomin*. Stockholm.
 Schmidt, E. I. 1969. Den økonomiske rådgivningsfunktion overfor den politiske funktion. I *Aktuelle økonomiske problemer – Festskrift til Carl Iversen*, København.
 Zeuthen, F. 1954. Professor Ross om politik og videnskab – samt lidt om nutidig økonomisk velfærdsteori. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 92:36-50.
 Zeuthen, F. 1958. *Videnskab og velfærd i økonomisk politik*. København.
 Ølgaard, A. 1977. Om politiserende økonomer – med særligt henblik på den danske »vismands«-institution. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 115:122-156.

Bilag 1: Det økonomiske Råds formandskab*Formænd:*

Professor Carl Iversen, Københavns Universitet, 1962-69
Professor Anders Ølgaard, Københavns Universitet, 1970-75
Forskningschef, professor Bent Rold Andersen, AKF, 1976-78
Professor Hans E. Zeuthen, Ålborg Universitetscenter/Handelshøjskolen i Århus, 1978-83
Professor Karsten Laursen, Aarhus Universitet, 1983-85
Professor Christen Sørensen, Odense Universitet, 1985-88
Professor Claus Vastrup, Aarhus Universitet, 1988-93
Forstander Arne Larsen, Statens Jordbrugsøkonomiske Institut, 1993-94
Professor Niels Kærgård, Den Kgl. Veterinær og Landbohøjskole 1995-

Formandskabet i øvrigt:

Professor Søren Gammelgård, Handelshøjskolen i Århus, 1962-67
Professor/Direktør Erik Hoffmeyer, Københavns Universitet/Bikuben, 1962-65
Professor Poul Winding, Handelshøjskolen i København, 1965-66
Professor Anders Ølgaard, Københavns Universitet, 1966-69
Rigsstatistiker N.V. Skak-Nielsen, Danmarks Statistik, 1967-73
Professor J. Vibe-Pedersen, Aarhus Universitet, 1968-75 og 1978-81
Professor/ Forskningschef, Bent Rold Andersen, RUC/AKF, 1973-76
Lektor/Professor Hans Zeuthen, Aarhus/Ålborg Universitet 1975-78
Professor Lars O. Matthiessen, Odense Universitet, 1976-81
Professor Karsten Laursen, Aarhus Universitet, 1981-83
Professor Erik Gørtz, Københavns Universitet, 1981-84
Professor Ebbe Yndgaard, Aarhus Universitet, 1983-86
Professor Niels Thygesen, Københavns Universitet, 1984-85
Professor Peder J. Pedersen, Handelshøjskolen i Århus, 1985-91
Professor Claus Vastrup, Aarhus Universitet, 1986-88
Forstander Arne Larsen, Staten Jordbrugsøkonomiske Institut, 1988-93
Professor Niels Blomgren-Hansen, Handelshøjskolen i København, 1991
Lektor/Professor Niels Kærgård, Københavns Universitet/KVL, 1992-94
Professor Torben M. Andersen, Aarhus Universitet, 1993-
Professor Nina Smith, Handelshøjskolen i Aarhus, 1995-

Bilag 2: Ledelsen af Det økonomiske Råds sekretariat

Sekretariatschefer:

Sekretariatschef Folmer Hammerum, 1963-84
 Sekretariatschef Jørgen Søndergaard, 1985-91 og 1993-95
 Sekretariatschef Peder Andersen, 1992-93 og 1995-

Kontorchefer:

Kontorchef Arne Mikkelsen, 1962-93
 Kontorchef Peder Andersen, 1993-95
 Kontorchef John Smidt, 1995-
 Kontorchef Jan V. Hansen, 1996-

Litteratur

- Andersen, S. 1994. *Hoffmeyer*, København.
 Bergh, T. og T. J. Hanisch. 1984. *Vitenskap og politikk – Linjer i norsk socialøkonomi gennem 150 år*. Oslo.
 Blaug, M. 1980. *The Methodology of Economics*. Cambridge.
 Det økonomiske Råds Formandskab. 1992. *Dansk økonomi Maj 1992*. København.
 Det økonomiske Råds Formandskab. 1995. *Dansk økonomi forår 1995*. København.
 Det økonomiske Råds Formandskab. 1995a. *Dansk økonomi efterår 1995*. København.
 Dixit, A.K., S. Honkapohja og R. Solow. 1992. Swedish economics in the 1980s. I Lars Engwall, red., *Economics in Sweden. An Evaluation of Swedish Research in Economics*, London.
 Ely, R.T. m.fl. 1936. *Nationaløkonomien i grundtræk* (oversat af Carl Iversen). 3. udg. København.
 Estrup, H. 1980. Velfærd og politik, *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 118:268-83.
 Estrup, H. 1991. *Nogle grundtræk af den økonomiske teoris udvikling*. København.
 Finansministeriet. 1956. *Samarbejdsproblemer i Danmarks økonomiske politik*. Betænkning nr. 154. København.
 Hoffmeyer, E. 1987. Gælden til udlandet. I Det Økonomiske Råds Formandskab, red., *Dansk økonomi: Råd og realiteter 1962-1987*, København.
 Jensen, O. 1976. Videnskab er farlig, når den bliver en livsholdning. Interview af Bent Henrius. *Berlingske Tidende* d. 6. august.
 Koch, H. 1960. Det uundgåelige specialistvælde. I F. Nielsen og O. Hyltoft Petersen, red., *Hug og Parade: Tolv indlæg om velfærdsstaten og kulturen*, København, s. 53-59.
 Kuhn, T.S. 1970. *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago.
 Lindberg, N. 1951. *Idealer og regler i anvendt økonomik*. København.
 Mikkelsen, A. 1987. Plusser og minusser gennem 25 år – Elementer til en vurdering. I Det økonomiske Råds formandskab, red., *Dansk økonomi: Råd og realiteter 1962-1987*, København.
 Mikkelsen, A. 1996. Med Ølgaard ved rattet - nogle træk fra vismandsårene, *Festskrift til Anders Ølgaard, Nationaløkonomisk Tidsskrift*. Tillægsnummer.
 Myrdal, G. 1930. *Vetenskap och politik i nationalekonomin*. Stockholm.
 Schmidt, E. I. 1969. Den økonomiske rådgivningsfunktion overfor den politiske funktion. I *Aktuelle økonomiske problemer – Festskrift til Carl Iversen*, København.
 Zeuthen, F. 1954. Professor Ross om politik og videnskab – samt lidt om nutidig økonomisk velfærdsteori. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 92:36-50.
 Zeuthen, F. 1958. *Videnskab og velfærd i økonomisk politik*. København.
 Ølgaard, A. 1977. Om politiserende økonomer – med særligt henblik på den danske »vismands«-institution. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 115:122-156.